

УДК [791 : 340.134] (477) «1938/1945»

ЗАКОНОДАВЧІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КІНЕМАТОГРАФОМ В УКРАЇНСЬКІЙ РСР У 1938-1945 рр.

Олександр Маслюк

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
Україна, 04071, м. Київ, вул. Ярославська, 1а
e-mail: olexandr_12@ukr.net

Звернення до історії формування законодавчої бази централізованого управління галузю культури і мистецтва в УРСР 1938-1945 рр. є актуальним, тому що дозволяє узагальнити історичний досвід як позитивного, так і негативного впливу влади на розвиток культури та духовності, враховуючи драматичні і трагічні уроки історії. Дослідження історії функціонування радянської системи контролю у закладах кіномистецтва розкриває суперечливий характер діяльності інтелігенції, її співпрацю з владою, а також дозволяє виявити рівень розвитку суспільства. Така постановка проблеми дасть можливість оцінити минуле у контексті загального цивілізаційного поступу.

Об'єктом дослідження є український кінематограф у 1938-1945 рр. Предметом історичного аналізу є законодавча база, що регламентувала діяльність закладів кіномистецтва в Українській РСР у досліджуваній період.

Метою дослідження є проведення ґрунтовного аналізу діяльності кінематографічних закладів, висвітлення основних напрямів і форм їх роботи, визначення вагомості внеску закладів мистецтв даного типу у підвищення духовності суспільства. В основі будь-якої сфери діяльності лежить законодавча база, нормативно-правові документи. Їх системне вивчення дасть можливість оцінити становище українських закладів кіномистецтва. Неупереджений аналіз змісту, характеру законів, способів їх поширення та механізмів впливу на митців дозволить виявити цілі і мету політики державної влади у сфері культури в Українській РСР у хронологічно окреслений період.

Важливим підґрунтям для наукової розвідки стала доволі велика джерельна база. У статті використовувалися документи, такі як: постанови Ради народних комісарів (далі – РНК) СРСР, РНК УРСР, накази Комітету в справах кінематографії при РНК СРСР. Також використано листування працівників кінематографічного мистецтва з вищим керівництвом СРСР. У ньому йдеться про проблеми неефективного керівництва кінематографом. Про розвиток

кінопрокату в Київській області ми можемо дізнатися з Державного архіву Київської області.

Дана проблематика не була предметом спеціального дослідження. Хоча радянська історіографія й не оминула увагою сферу кіномистецтва, проте підбір матеріалу, його викладення, висновки мають упереджений характер і небезпідставно можуть піддаватися сумніву. Так, Ю.І.Горяєв і В.В.Шинкаренко у колективній монографії робили акцент на значенні та ролі партійного керівництва для розвитку радянського кінематографа [7]. Побіжно проблему управління культурою, зокрема кіномистецтвом розглянуто у колективній монографії «Советская культура в реконструктивный период (1928-1941)» [16]. Дана робота вийшла друком у роки нетривалого пробудження тверезого мислення (1988 р.), проте дослідники не відступили від традиції виправдання доцільності тотального контролю й управління закладами культури і мистецтва, відводячи їм роль головних ідеологічних пропагандистів [16, с. 24].

Особливості функціонування мистецьких закладів у воєнні роки досліджував В.Т.Єрмаков [10]. У загальній праці «Институты управления культурой в период становления. 1917-1930-е гг. Партийное руководство; государственные органы управления. Схемы» російськими істориками досліджено інститути управління кінематографом у 1917-1930-ті рр. Автори розглядають структуру Комітету в справах кінематографії при РНК СРСР, який був заснований у 1938 р. [12].

Сучасна вітчизняна історіографія представлена небагатьма авторами, серед яких варто виокремити С.Безклубенко. Дослідник звертає увагу на негативний вплив держави (Радянського Союзу) на розвиток кіномистецтва, зокрема переслідування митців [1].

Розвиток культури і мистецтва у радянській Україні у досліджуваній період було обумовлене системою та режимом політичної влади, що склався у СРСР внаслідок «великого

перелому» кінця 1920-х років. Саме у цей час поступово розпочинається вибудовування централізованої системи управління культурою загалом, і кінематографом, зокрема, з метою встановлення над ними жорсткого ідеологічного й адміністративного контролю.

Так, з 29 січня 1929 по 26 лютого 1930 р. функціонував Комітет в справах кінематографії і фотографії (Кінокомітет) при РНК СРСР. 13 лютого 1930 р. було створено Всесоюзне об'єднання по кінофотопромисловості Союзкіно, яке спочатку підпорядковувалося Всесоюзній раді народного господарства СРСР, а у 1932 р. перейшло під юрисдикцію Наркомлегпрому СРСР [12, с. 201-202]. У лютому 1933 р. започатковано Головне управління кінофотопромисловості при РНК СРСР [15, с. 14]. 1 липня 1933 р. РНК УСРР створила Всеукраїнський трест кінофотопромисловості УСРР «Українфільм». Серед основних завдань установи було кінофікація, кінопрокат і керівництво навчальними закладами [14, с. 614-617]. У безпосередньому підпорядкуванні тресту знаходились Одеська та Київська кінофабрики, кінотеатри УСРР, Київський учбовий комбінат, школи ФЗУ при Одеській і Київській кінофабриках [14, с. 616].

У 1936 р. створено Комітет у справах мистецтв при РНК СРСР, одним із структурних підрозділів якого було Головне управління кінематографії [12, с. 146]. Проте вже через два роки, 23 березня 1938 р. РНК СРСР заснувала Комітет в справах кінематографії при РНК СРСР. В управління органу було передано кіностудії союзних республік, зокрема тих, які перебували у віданні Українфільму (Київську й Одеську кіностудії художніх фільмів) [2, с. 3]. Керівництво місцевими органами та трестами кінофікації республіканського підпорядкування Комітет в справах кінематографії здійснював через управління кінофікації при радах народних комісарів союзних республік. Монопольне право на прокат кінофільмів у СРСР надавалося Всесоюзній конторі по прокату кінофільмів «Союзкінопрокат» [2, с. 4].

Комітет в справах кінематографії при РНК СРСР був багатоструктурною громіздкою установою, поділявся на 22 підрозділи. У його складі функціонувало 10 «головних управління», які керували установами та підприємствами, відповідно до свого профілю. Так, Головне управління по виробництву художніх фільмів Комітету в справах кінематографії при РНК СРСР керувало діяльністю всіх існуючих на той час у Радянському Союзі кіностудіями, у тому числі українськими: Київською й Одеською

кіностудіями художніх фільмів. У підпорядкуванні підрозділів всесоюзного органу були Українська студія хронікально-документальних фільмів (Головне управління по виробництву хронікально-документальних фільмів), Одеський завод кіноапаратури (Головне управління кіномеханічної промисловості), Київський інститут кінематографії (Управління навчальними закладами) [2, с. 6-9]. Таким чином, всі українські кіностудії й основні кінопідприємства республіки керувалися з Москви.

Комітет в справах кінематографії функціонував відповідно до виписаного та затвердженого РНК СРСР 4 вересня 1938 р. положення. Так, до складу Комітету входили: голова Комітету, його заступники та члени Комітету, які затверджувалися РНК СРСР. Комітет мав проводити регулярні засідання, на яких розглядалися питання практичного керівництва, перевірки кадрів, звітів робітників республіканських, обласних органів управління кінематографом, стан виконання наказів та інструкцій. Остаточне рішення приймав голова Комітету в справах кінематографії. Він видав накази й інструкції на основі діючого законодавства та перевіряв їх виконання, призначав і звільняв робітників центрального апарату Комітету. До того ж рішення Комітету в справах кінематографії при РНК СРСР проводилося у вигляді наказів голови Комітету. У випадку протиріч між головою та членами Комітету голова Комітету проводив у життя своє рішення, повідомивши про суперечності РНК СРСР, а члени Комітету могли апелювати до РНК СРСР [2, с. 16]. Тобто, Комітетом фактично керувала одна особа, його голова, решті ж відводилася роль статистів.

У своєму складі Комітет в справах кінематографії мав такі управління, як: Головне управління з виробництва художніх фільмів; Головне управління з виробництва наукових і навчально-технічних фільмів; Головне управління з виробництва хронікально-документальних фільмів; Головне управління кіноплівкової промисловості; Головне управління кіномеханічної промисловості; Головне управління фотографічної промисловості; Головне управління масового друку і прокату фільмів; Головне управління кінофікації; Головне управління постачання [2, с. 16-17]. Також існували й інші підрозділи Комітету в справах кінематографії: Сценарний відділ, управління з контролю за кінорепертуаром та ін. [2, с. 20-21]. У підпорядкуванні Комітету знаходилося Видавництво періодичної та книжкової літератури і плакатно-рекламної продукції з питань кінематографії та фотогра-

фії «Госкиноиздат» [2, с. 21].

Колегіальність, певну демократичність і дотичність союзних республік до керування галуззю кіномистецтва мала засвідчувати Рада, яка існувала при Комітеті в справах кінематографії. Засідання Ради проводилися раз на два місяці, на них розглядалися плани щодо загального і тематичного характеру виробництва кінокартин, особливості здійснення кінофікації та прокату картин, обговорювалися питання обов'язковості зв'язків кінопродукції з національними особливостями республік.

Варто зазначити, що до складу Ради осіб не тільки не обирали і навіть не призначали керівні республіканських органів влади. Все вирішувалося в центрі, у Москві: представників у Раду затверджували у РНК СРСР за поданням голови Комітету в справах кінематографії [2, с. 21-22]. У Положенні Комітету в справах кінематографії нічого не сказано, яку юридичну силу мали рішення даного органу. Це був дорадчий орган, рішення чи рекомендації якого виконувати було необов'язково.

Певна управлінська керована вертикаль вибудовувалась у сфері кінофікації. Так, при радах народних комісарів союзних та автономних республік, крайових й обласних виконкомах були утворені управління кінофікації, які були органами Комітету в справах кінематографії. У своїй діяльності вони спирались на положення, що затверджувалися раднаркомми союзних республік зі згоди Комітету. Керівники управлінь кінофікації призначалися РНК союзних республік, але за погодження голови Комітету в справах кінематографії при РНК СРСР [2, с. 22].

Так, постановою РНК УРСР від 16 квітня 1938 р. було створено Управління кінофікації при РНК УРСР. Серед основних завдань відомства були керівництво справою кінофікації в Україні, розвиток і розширення кіномережі у містах і селах, налагодження якісної роботи мережі та покращення організації обслуговування кіноглядачів [14, с. 738]. Складалося Управління кінофікації при РНК УРСР з таких відділів: оперативно-експлуаційного, технічного, капітального будівництва, підготовки та розподілу кадрів, планово-економічного, фінансового, адміністративно-господарського. Також РНК УРСР планував замість тресту «Українфільм» утворити за погодження з Комітетом в справах кінематографії при РНК СРСР госпрозрахункової постачальної контори при Управлінні кінофікації при РНК УРСР – «Укркінопостач» [14, с. 739].

Все вищезазначене свідчить, що у республі-

канському підпорядкуванні залишалися питання другорядного порядку, як-то: управління кінотеатрами, кіноустановками та розширення кіномережі на території республіки. Щодо здійснення політики у галузі кіномистецтва, вибору тематики, змісту фільмів, зробленими українськими кіностудіями, встановлення репертуару кінотеатрів, українські республіканські органи влади не могли впливати.

Відбувалися певні зміни й у структурі кінопрокату. З вересня 1938 р. до функцій Головного управління масового друку та прокату фільмів Комітету в справах кінематографії при РНК належало управляло кінокопіювальними фабриками, а також Всесоюзною конторою по прокату фільмів «Союзкінопрокат» і конторою «Союзкінотеатр» [2, с. 17]. 11 липня 1938 р. Комітет в справах кінематографії визначив мережу прокатних органів Всесоюзної контори «Союзкінопрокат». В усіх республіках, крім РРФСР, «Союзкінопрокат» мав свої відділи. В УРСР діяло Українське управління в м. Києві. В областях роботою по прокату займалися обласні відділи, які підпорядковувалися управлінню у Києві. Натомість прокатом у Київській області займався Український відділ Всесоюзної контори «Союзкінопрокат» [2, с. 42]. 5 липня 1939 р. указом голови Комітету І. Большакова було утворено Київський обласний відділ «Союзкінопрокату» [3, с. 3]. «Союзкінопрокат» проіснував недовго. Вже 16 грудня 1939 р. РНК СРСР під приводом спрощення управління прокатом ліквідує «Союзкінопрокат» і передає всі його функції Головному управлінню масового друку і кінопрокату (Главкінопрокат). «Союзкінотеатр» було передано у відання безпосередньо Комітету в справах кінематографу [4, с. 3]. 20 березня 1940 р. РНК СРСР вже ліквідує «Союзкінотеатр», і кінотеатри союзного значення почали управлятися безпосередньо Комітетом в справах кінематографії [5, с. 3].

Після визволення від нацистів в Українській РСР кінопрокат поновлюється. Звернемо увагу на Київську область. Відповідно до положення від 26 листопада 1943 р. в області функції щодо кінопрокату покладалися на Київську контору по прокату кінофільмів «Главкінопрокат». Натомість ця контора була філіалом Головного управління масового друку та прокату кінофільмів Комітету в справах кінематографії при РНК СРСР (Главкінопрокат). Тобто, даний орган керувався безпосередньо з Москви. Керівник контори призначався головою Комітету у справах кінематографії при РНК СРСР за поданням голови Главкінопрока-

ту. Головний бухгалтер і заступник керівника конторою призначалися начальником Главкінопрокату за поданням керівника контори. До функцій Київської контори «Главкінопрокат», належали окрім налагодження роботи по прокату кінокартин ф контроль за кінорепертуаром, також облік технічного, кількісного й якісного стану фільмів, контроль за технічним станом апаратури на кіноустановках. Відповідно до обов'язків встановлювалася і структура Київської контори: управління, адміністративно-господарський відділ, плановий відділ, відділ комплектування фільмофонду, сектор просування навчально-технічних фільмів, технічна інспекція [8, арк. 1-2].

Прокат фільму відбувався лише з дозволу Управління з контролю за кінорепертуаром Комітету в справах кінематографії при РНК СРСР. Управління ж керувалося у своїй роботі інструкцією «Про порядок проведення контролю за випуском, прокатом і демонстрацією кінокартин», яку було затверджено Комітетом 19 липня 1939 р. [3, с. 6-12]. Відповідно до цього документу, кожна картина повинна мати паспорт, виданий Управлінням з контролю за кінорепертуаром. Перемонтована кінокартина повинна була отримати нове дозвільне посвідчення від того ж Управління [3, с. 9]. Показ картини без посвідчення був можливий лише за наявності звернення адміністрації відповідного закладу (наприклад, завідувача Будинку культури) безпосередньо до Управління з контролю за кінорепертуаром чи його уповноваженого [3, с. 10].

Проте, навіть за наявності дозволу на показ фільму не убезпечував від зняття його з прокату. Частіше всього це відбувалося з політико-ідеологічних причин, хоча письмово вказувалася інша причина, а дійсна озвучувалася у вигляді усного розпорядження Управління з контролю за кінорепертуаром. Зняття з екрану кінокартин з уже виданим паспортом могли здійснювати місцеві уповноважені Управління з контролю за кінорепертуаром лише з дозволу останнього [3, с. 10-11].

Постанова від 23 березня 1938 р. «Про покращення організації виробництва кінокартин» поставило під всебічний контроль і залежність від Комітету у справах кінематографії при РНК СРСР сам процес підготовки виробництва фільмів. Зйомки кінофільмів дозволялося розпочинати тільки при наявності утвердженого Комітетом сценарію, постановочних планів, ескізів, декорацій, костюмів і проб акторів. Будь-які зміни, доповнення, творчі винаходи, що могли виникнути та виникали під час зйо-

мок, категорично не дозволялися та потребували додаткового звернення до Комітету у справах кінематографії [2, с. 11]. Написання сценарію та виробництво фільму перетворювалося на випробування, коли до перегляду сценаріїв долучився Кіновідділ Управління пропаганди. Так, голова Комітету в справах кінематографу І.Г.Большаков у своєму листі до Секретаріату ЦК ВКП(б) від 17 липня 1943 р. зазначав, що розгляд і затвердження сценаріїв у ЦК ВКП(б) паралізує роботу кінематографу, відштовхує від написання сценаріїв письменників.

Процедура затвердження сценаріїв була тривалою, багатосходиновою й виснажливою. Комітет в справах кінематографії передавав сценарій до ЦК ВКП(б), звідти він надходив до Управління пропаганди, де був спеціальний Кіновідділ. Кіновідділ ще надсилав сценарії на рецензування 15-20 консультантам. Кожен консультант надавав свої зауваження і вказував на недоліки. Потім сценарій надсилали до керівника Управління пропаганди, який висловлював свої зауваження. Якщо до сценарію були зауваження, то його відправляли назад до Комітету в справах кінематографу на доопрацювання. Якщо Управління пропаганди не мало зауважень, то сценарій направляли на прочитання у Секретаріат ЦК ВКП(б). Процедура остаточного затвердження сценарію займала 2-3 місяці. Така недовіра, тотальний контроль шкодили справі та не влаштовували не тільки митців, режисерів, сценаристів, акторів, а й керівництво галузю.

Недаремно, голова Комітету назвав роботу над сценарієм для письменників «як ходіння по муках». На думку І.В.Большакова, варто було повернути «спрошену» систему, за якою, звісно, ЦК ВКП(б) затверджував тематичний план художніх фільмів, а сценарії затверджував Комітет в справах кінематографу при РНК СРСР [17, с. 219-220].

Протягом досліджуваного періоду відбулися певні зміни в управлінні документальних фільмів. Відповідно до постанови ЦК ВКП(б) від 15 березня 1944 р. «Про виробництво кіножурналів і документальних фільмів», ліквідовано Головне управління кінохроніки, а Центральну студію кінохроніки реорганізовано у Центральну студію документальних фільмів, яка підлягала Комітету в справах кінематографії при РНК СРСР. Офіційною причиною ліквідації Головного управління кінохроніки вказувалася, що управління «виявилася некомпетентною організацією, яка гальмувала розвиток документальної кінематографії» [13,

с. 348]. Вважалося, що незадовільний стан документального кіно і кіножурналів були результатом залучення до роботи малокваліфікованих працівників і кінооператорів, які знімали «малозначні епізоди». Зазначалося про необхідність відійти від принципу «звіняйлівки» в оплаті праці. Отже, Оргкомітет ЦК ВКП(б) планував залучити відомих режисерів художніх фільмів і запросити військових консультантів.

Розмір оплати режисерам за створений кіножурнал коливався від 3000 до 5000 карбованців, у залежності від якості фільму. Якщо фільм не вийшов на екрани, то режисер не отримував гонорар. Оператори за сюжети з передової могли отримати від 3000 до 10 000 карбованців у залежності від якості сюжету. Для порівняння, у тилу операторам платився гонорар за кіножурнал від 1000 до 3000 карбованців. Працівники фронтових груп повинні були отримувати пенсію при втраті працездатності у тому самому розмірі, що й військовослужбовців. У випадку загибелі працівників фронтової групи їхні сім'ї мала отримати фінансову допомогу, що й сім'ї учасників бойових дій [13, с. 349]. У такий спосіб, влада заохочувала фахівців до створення нових гостросюжетних документальних фільмів, добування матеріалів з фронту для кіножурналів.

У кінці Другої світової війни відбулася часткова децентралізація управління кінематографом. Комітет в справах кінематографії при РНК СРСР свої функції у частині управління українським кінематографом передав у відання органу республіканського рівня – Управління в справах кінематографії при РНК Української РСР, яке було створено 25 січня 1945 р. Дане управління мало подвійне підпорядкування: РНК УРСР та Комітету в справах кінематографії при РНК СРСР і фінансувалося з республіканського бюджету. Про важливість установи свідчить виписана процедура призначення очільника республіканського Управління. Спочатку голова РНК УРСР кандидатуру на посаду обов'язково погоджував з керівництвом Комітету в справах кінематографії при РНК СРСР, а потім відбувалося формальне затвердження Верховною Радою УРСР.

В Управлінні функціонувала колегія, яка була дорадчим органом. Склад колегії затверджував РНК УРСР. На засіданнях Колегії розглядалися наступні питання: кінофікації, кіномережі УРСР, добору кадрів, перевірка виконання роботи, заслуховування звітів про роботу підпорядкованих підприємств та організацій і управлінь кінофікації, видача найважли-

віших інструкцій і наказів. Голова Управління, окрім звичайних адміністративних обов'язків, за поданням кіностудій затверджував постановників, режисерів, операторів і директорів кінокартин. Будь-які рішення колегії виконувалися у вигляді наказів керівника Управління. Під час розбіжностей у прийнятті рішення і Колегія, і керівник Управління могли та повинні були апелювати до виконавчого органу влади [11, с. 96-99].

Управління в справах кінематографії при РНК УРСР складалося з таких підрозділів: відділу виробництва фільмів, відділ кінофікації, технічний відділ, відділ капітального будівництва, відділ навчальних закладів і курсової системи, відділ робітничих постачань, відділ центральної бухгалтерії, перший відділ, адміністративно-господарський відділ, юридичний відділ, арбітраж, архів, секретаріат, відділ контролю за кінорепертуаром. З огляду на важливість для радянської влади останнього відділу, його керівником був уповноваженим Управління по контролю за кінорепертуаром Комітету в справах кінематографу при РНК СРСР [11, с. 99-101].

Про певне тимчасове послаблення жорсткої координації з центру сферою кіномистецтва свідчить передача певних закладів з відання Комітету в справах кінематографії при РНК до Управління у справах кінематографії при РНК УРСР. Так, у підпорядкуванні Управління були Київська кіностудія художніх фільмів, Українська кіностудія хронікально-документальних фільмів, Київський кінотехнікум, Київська фабрика фотопаперу № 7, Київська кіностудія технічних фільмів [11, с. 102].

Кінотеатри не вирізнялися новим та якісним обладнанням. Фінансування галузі культури і мистецтва продовжувало здійснюватися за остаточним принципом, що під час Другої світової війни було обґрунтовано. Разом з тим, стан справ у сфері кінематографії був настільки поганий ще до початку радянсько-німецької війни, що змусило групу кінематографістів звернутися у липні 1940 р. за допомогою до «вождя всіх часів і народів» Й. Сталіна зі словами: «Технічно всі без виключення картини стоять на надзвичайно низькому рівні. Проекція і масовий друк настільки погані, що народ бачить ці фільми в ще гіршому вигляді» [6, с. 195]. Великий режисер О. Довженко у своєму щоденнику від 4 липня 1944 р. з гіркотою зазначав: «Я кінорежисер. За все своє творче життя я не бачив ні одної своєї картини в хорошому кінотеатрі, на хорошому справжньому екрані, видрукуваного на хорошій плів-

ці кваліфікованими лаборантами. Кінотеатри жалюгідні, екрани подібні до поштових марок, маленькі, як правило, скрізь, і нікому на думку на спаде, що екрани можуть бути великими і враження від картини зовсім іншим – величним і прекрасним. Звук аморальний і аморальна обробка плівки, брудної, з миготінням «діамантів», засвічена і вбога» [9, с. 206-207].

Отже, у 1938 р. утворено всесоюзний орган управління кінематографічною галуззю культури – Комітет в справах кінематографії при РНК СРСР. У підпорядкуванні Комітету були всі основні кінематографічні заклади та підприємства Української РСР, зокрема Київська й Одеська кіностудії художніх фільмів. Тобто, центральна влада контролювала все кіновиробництво в Україні. Якщо управління Комітету в справах кінематографії при РНК СРСР і мало на території України власне представництво, то це представництво не було підзвітне республіканським органам влади. У підпорядкуванні уряду УРСР було лише Управління кінофікації. Тобто республіканські органи влади зовсім не впливали на мистецький процес у своїй країні. Натомість, РНК УРСР мала налагоджувати роботу кіномережі на території України. Все-таки у 1945 р. було утворено Управління в справах кінематографії при РНК УРСР. Таким чином, уряд України став впливати на розвиток кінематографічного мистецтва. Комітет в справах кінематографії при РНК СРСР здійснював контроль над усіма етапами кіновиробництва. Творці кінофільму не могли вносити зміни до сценарію без дозволу Комітету. Тотальний контроль призводив до суттєвої затримки кіновиробництва. У кінотеатрах було обладнання невисокої якості, багато кінофільмів також були створені на низькому рів-

ні. Причиною цього була незацікавленість творців у своєму продукті та відсутність здорової конкуренції.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Безклубенко С. Українське кіно. Начерк історії. Київ, 2001. 170 с.
2. Бюллетень Комітета по делам кинематографии при СНК Союза СССР. 1938. № 1-2. Сентябрь.
3. Бюллетень Комітета по делам кинематографии при СНК Союза СССР. 1939. № 15. Август.
4. Бюллетень Комітета по делам кинематографии при СНК Союза СССР. 1940. № 2. Январь.
5. Бюллетень Комітета по делам кинематографии при СНК Союза СССР. 1940. № 7. Апрель.
6. Вождь и культура. Переписка И. Сталина с деятелями литературы и искусства. 1924-1952. 1953-1956 / Сост.: В.Т. Кабанов. Москва, 2008. 311 с.
7. Горяев Ю.И., Шинкаренко В.В. Источник силы. О партийном руководстве развитием советской кинематографии. Москва, 1984. 199 с.
8. Державний архів Київської області. Ф.4891. Оп.1. Спр.6. 2 арк.
9. Довженко О.П. Сторінки щоденника (1941-1956). Київ, 2004. 384 с.
10. Ермаков В.Т. Перестройка управления культурой на военный лад // Духовный потенциал победы советского народа в Великой Отечественной войне. 1941-1945 гг. Сборник статей. Москва, 1990. С. 6-33.
11. Збірник постанов і розпоряджень Уряду Української Радянської Соціалістичної Республіки. 1945. № 4-5.
12. Институты управление культурой в период становления. 1917-1930-е гг. Партийное руководство; государственные органы управление: схемы. Москва, 2004. 312 с.
13. История отечественного кино. Хрестоматия / Рук. проекта Л.М. Будяк. Авт.-сост. А.С. Трошин, Н.А. Дымшиц, С.М. Ишевская, В.С. Левитова. Москва, 2011. 672 с.
14. Культурне будівництво в Українській РСР. Найважливіші рішення Комуністичної партії і Радянського уряду. 1917-1959 рр. Збірник документів. Т. 1: 1917 – червень 1941 р. / Ред. О.І. Євсєєв. Київ, 1960. 882 с.
15. Листов В. Из истории партийного руководства кинематографом // Из истории кино: Документы и материалы. 1985. Вып. 11. С. 12-20.
16. Советская культура в реконструктивный период (1928-1941) / Отв. ред. М.П. Ким. Москва, 1988. 603 с.
17. Советская пропаганда в годы Великой Отечественной войны: «коммуникация убеждения» и мобилизационные механизмы / Авторы-составители: А.Я. Лившин, И.Б. Орлов. Москва, 2007. 805 с.

Маслюк Олександр Законодавчі засади управління кінематографом в Українській РСР у 1938-1945 рр.

У статті досліджується законодавство у галузі кінематографічного мистецтва, яке діяло Української РСР в окреслений період. Проаналізовано процес становлення управлінської вертикалі влади щодо українського кінематографа. Розглянуто вплив централізованого управління на розвиток українського кіномистецтва напередодні й у роки Другої світової війни.

Ключові слова: законодавчі засади, управління українським кінематографом, Друга світова війна

Маслюк Александр Законодательные основы управления кинематографом в Украинской ССР в 1938-1945 гг.

В статье исследуется законодательство в области кинематографического искусства, которое действовало в Украинской ССР в означенный период. Проанализирован процесс становления управленческой вертикали власти относительно украинского кинематографа. Рассмотрено влияние централизованного управления на развитие украинского киноискусства накануне и в годы Второй мировой войны.

Ключевые слова: законодательные основы, управление украинским кинематографом, Вторая мировая война

Masliuk Oleksandr Legislative Fundamentals of the Cinematographic Management in the Ukrainian Soviet Socialist Republic in 1938-1945

In the article, the Ukrainian Soviet Socialist Republic's legislation in the cinematographic art in 1938-1945 is researched. The formation of the managerial vertical of the authority, concerned the Ukrainian cinematography, is analysed. The author highlights the influence of the Committee of the Cinematography of the Council of the People's Commissars of the Union of the Soviet Socialist Republics (the USSR) on the development of the Ukrainian cinematography. The researcher considers the

structure of the Committee and its functions in detail. The power of the republican institutions over the cinematographic art is reviewed.

The purposes of the research are to analyse the activity of the cinematographic establishments, to highlight the main vectors and forms of their activity and to define their impact on the spiritual improvement of the society.

The basis of any kind of activity is the legislation and the variety of laws. The systematization of them allows us to study the state of the Ukrainian establishments of the cinematographic art such as cinemas and cinematographic studios. The author has found out the goal and the tasks of the state authority's policy in the field of culture in the researched period.

In the article, the author references to the following documents: resolutions of the Council of the People's Commissars of the USSR and the Council of the People's Commissars of the Ukrainian Soviet Socialist Republic, orders of the Committee of Cinematography of the Council of the People's Commissars of the USSR and its structural departments. The author pays attention to the particularities of the film distribution at the territories of the Ukrainian Soviet Socialist Republic. In addition, the researcher highlights the mechanism of the film distribution on the example of Kyiv region. The influence of the Committee of Cinematography of the Council of the People's Commissars of the USSR on the scriptwriting is pointed out. The changes in the legislation, dealt with the cinematography, in 1938-1945 are reviewed. The author analyses the negative consequences of the centralization of the cinematographic art and the state's intervention to the creative artistic process.

Keywords: legislative fundamentals, management of the Ukrainian cinematography, The Second World War

Рецензенти:

Кринко Є.Ф., д.і.н., професор

Тробські Мацей, доктор габілітований, професор

Надійшла до редакції 05.11.2017 р.